

Szlovák nyelv kisebbségi környezetben

A Magyarországi Szlovákok Kutatóintézetének konferenciája

Békéscsaba – ez a hangulatos, barátságos dél-alföldi város – sok mindentről nevezetes. A hazai szlovákság számára azonban elsősorban központ, magyarországi „fővárosuk”. A település történelme, lakossága, jelene és az itt található szlovák intézmények: a Szlovák Kultúra Háza, a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, a komplex oktatási intézmény, a Szlovák Köztársaság Főkonzulátusa – hogy csak a legfontosabbakat említsük – egyaránt feljogosítja erre a címre.

A szlovák iskola sok kiválóságot bocsátott útjára. Olyan embereket, akik úgy vállalták, s vállalják a szlovák gyökereiket, származásukat, kötődésüket, hogy a többségi nemzethez és más kisebbségekhez való viszonyuk tisztességes, előítéletektől, fenntartásoktól mentes. Ez természetes is, mert az iskola szellemisége mindig ilyen volt és mindmáig ilyen, s mely szellemiség a növendékekben megmarad. Továbbkíséri őket, kerüljenek bárhová az életben. Akár a tudomány világába, a hazai szlovákság tudományos életének területére is. Mindez a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézetének (MSZKI-VÚSM, V ýskumn ý ústav Slovákov v Maďarsku) tavalyi tudományos konferenciáján is bebizonyosodott, melyen részt venni: rangot és elismerést jelent.

Az Intézet – a hazai kisebbségi tudományos intézetek közül elsőként – 1990-ben kezdte meg tevékenységét, amely igen sokoldalú. Mi azonban most csupán az eddig megrendezett legjelentősebb konferenciáit említjük meg, s azok közül a legutóbbira összpontosítunk. A „Szlovák nyelv kisebbségi környezetben” címmel az Intézet 2003-ban tartott először nyelvészeti konferenciát. Ekkor 45 előadója és mintegy félszáz vendége volt a rendezvénynek.

Két évvel később, 2005-ben – az Intézet megalapításának 15. évfordulója alkalmából – „A magyarországi szlovákok kultúrája, nyelve és története” címmel rendeztek jubileumi konferenciát Budapesten. A 73 előadó és 50 vendég hat szekcióban tanácskozott.

A „Szlovák nyelv kisebbségi környezetben II.” című, 2007. évi nemzetközi konferenciának – amely a 2003. évi tanácskozás folytatásának tekinthető – Békéscsaba adott otthont. Szó szerint, hiszen a szervezők s a vendéglátók fáradtságos és eredményes munkájának köszönhetően a résztvevők az első perctől az utolsóig valóban otthon érezték magukat. Szállást a város patinás szállodájában a „Fiume”-ben és az otthonos „Hotel Slová”-ban kaptak. A hazai résztvevőknek és külföldi előadóknak, vendégeknek, akik „heted-

hét” országból – Szlovákiából, Szerbiából, Romániából, a Cseh Köztársaságból, Lengyelországból, Németországból és Ausztriából – érkeztek, szívélyes fogadtatásban volt részük. Ezúttal 76 előadó és ismét 50 körüli érdeklődő vendég (önkormányzati és civil szervezeti képviselő, oktatási és művelődési szakember, minisztériumi munkatárs) tanácskozott a három helyszínen. A Fiume Szállodában Vozár Márton igazgató, a Munkácsy Mihály Múzeumban Andó György muzeológus, a Békés Megyei Könyvtárban Lonovics Lászlóné könyvtáros volt a vendéglátó. A megjelenetek között számos gyakorló pedagógus is volt, akik mindennapi munkájuk során sikerrel hasznosíthatják a tudományos kutatások legújabb eredményeit. A konferenciát aktív részvételével megtisztelte Juraj Migaš, a Szlovák Köztársaság magyarországi nagykövete és Sipiczki Mátyás, az Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete Tudományos Tanácsának elnöke, a debreceni egyetem prorektora is.

A hivatalos megnyitót a „Szavak, szavak, szavak” című, az anyaországi és az alföldi szlovák alkotók műveiből összeállított szépirodalmi s alföldi szlovák népdalokból összeállított műsor előzte meg, melyet a békéscsabai szlovák iskola tanulói adtak elő. Ezt

A Békés Megyei Könyvtárban (jobbra Juraj Dolnozemszký)

Fuzik János, az Országos Szlovák Önkormányzat elnöke köszöntője követte, majd Dušan Kováč, a Szlovák Tudományos Akadémia alelnöke megnyitotta a rendezvényt. A plenáris ülést Gyivicsán Anna professzor asszony, az Intézet első igazgatója, egyik alapító tagja, jelenlegi tudományos tanácsadója moderálta. A kitűnő és igen tartalmas referátumok előadói között volt Szarka László, az MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet igazgatója, Bartha Csilla, az MTA Nyelvtudományi Intézetének főmunkatársa és Hornokné Dr. Uhrin Erzsébet, a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete igazgatója is. Míg az előbbi két előadás a magyarországi kisebbségek kétnyelvűsége – a nyelvcseré és nyelvmegőrzés – kérdéseivel foglalkozott, addig az utóbbi a magyarországi szlovákok nyelvmegőrzésének legfontosabb tényezőiről szólt.

A munka ez után hat szekcióban folytatódott, melyek a következők voltak:

- Nyelvek kisebbségi környezetben I.-II.,
- Irodalom és média kisebbségi környezetben,
- A szlovák nyelv a nevelési-művelődési folyamatban,
- A szlovák nyelv – etnológiai megvilágításban,
- Intézmények és szervezetek – jelentőségük a szlovák nyelvhasználat szempontjából.

A kora délutántól estig tartó tanácskozásokat, tapasztalatcserét valamennyi szekcióban magas szakmai színvonal és élénk érdeklődés jellemezte.

A szervezők és vendéglátók figyelmességét dicsérem, hogy nagyon szép esti műsorral lepték meg a konferencia résztvevőit. A békéscsabai Limbora folklór együttese és a tótkomlói Komlói Szlovákok Szervezete Színházi Együttese emlékezetes előadásainak idejére zsúfolásig megtelt a Csabai Szlovák Tájház. Meghatóan jó érzés volt közösen nézni és hallgatni szlovák elődeink (J. Valašfán-Dolinský, Menhard Litomerický) gazdag hagyatékának gyöngyszemeit s megtapasztalni, hogy a hagyományok őrzőinek, ápolóinak: Ocsovszki Ildikónak, Laukó Ernának és a többi szereplőnek köszönhetően ma is gyönyörködhetünk az elmúlt idők szellemi kincseiben. A csabai szlovák iskolán és a tótkomlóiakon túl, köszönet illeti a rendezvény hazai és külföldi támogatóit is. Ezek a következők voltak: Visegrad Fund, Határon Túli Szlovákok Hivatala (Szlovák Köztársaság), Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Főigazgatósága (Miniszterelnöki Hivatal), Brokernet, Biztos Út Bt., Csabai Szlovákok Szervezete, Szlovák Kultúra Háza, Békéscsaba Polgármesteri Hivatala és a város Szlovák Kisebbségi Önkormányzata. A konferencia nélkülük nem lehetett volna ilyen nagyszabású és gyvonalú.

A második nap délelőttjén az egyes szekciók munkája ugyanolyan hatékonyan és eredményesen folytatódott, mint azt megelőzően. Az előadások témája a szlovák nyelv, illetve más kisebbségi nyelvek elemzése volt úgy nyelvtudományi szempontból, mint tudományközi összefüggéseiben és gyakorlati megvilágításban.

A Visegrádi négyek országait képviselő partner-szervezetek – a Szlovák Tudományos Akadémia Ludovít Štúr Nyelvtudományi Intézete; a prágai Károly Egyetem Szlavisztikai és Kelet-európai Tanulmányok Intézete; a lengyelországi (katowicei) Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji, Uniwersytet Śląski – szakmailag jelentős mértékben járultak hozzá a konferencia sikeréhez. A kitűzött cél: „a szlovák nyelvhasználat kisebbségi környezetben való fejlődésének jelenlegi állapotára és távlati trendjeire irányuló elemzés, a tényleges helyzet értékelése és a tudományos körök tájékoztatása a kutatási eredményekről” csak velük együtt volt megvalósítható. Az előadások a közép-európai régió kisebbségi nyelveivel, helyzetével és azoknak az Európai Unióban való távlataival foglalkoztak. Az identitás, a kétnyelvűség, a kapcsolati jelenségek – ezek voltak az előadások központi kérdései. A tanácskozás során a tipológiai azonosságot, párhuzamosságot és rokon jelenségeket mutató kérdések, illetve az egyes kisebbségek tipikus sajátosságainak megvitatása egyaránt helyet kapott. Csakúgy, mint az elméleti és a gyakorlati problémák.

A tanácskozás nyelve mindvégig szlovák volt. A rendezvény magas színvonalát mutatja a szaktekintélynek számító Slavomír Ondrejovič, a Szlovák Tudományos Akadémia Ludovít Štúr Nyelvtudományi Intézetének igazgatója, Borbély Anna, az MTA Nyelvtudományi Intézetének főmunkatársa és Dušan Kováč, a Szlovák Tudományos Akadémia alelnöke részvétele is.

A rendezvény plenáris záróülésére a város Polgármesteri Hivatalának dísztermében került sor, melyet Tóth Sándor János, az MSZKI munkatársa moderált. Hano Miklós alpolgármester köszöntő szavai és Szarka László összefoglaló előadása után a szekcióvezetők: Zsilák Mária, Tuska Tünde, Maruzsné Sebő Katalin, Kovács Anna, Pecsénya Edit és Jaroslav Čukan számoltak be az elvégzett munkáról. Paulik Antal értékelő hozzászólását Uhrin Erzsébet zárszava követte, amellyel a konferencia hivatalos része véget ért. A vendégek és előadók közül azonban többen is a városban maradtak, hogy a szellemi tevékenységet a gasztronómia örömeivel folytassák. Másnap kezdődött ugyanis a nemzetközi hírű Csabai Kolbász Fesztivál, melynek ugyancsak megvannak a maga szlovák vonatkozásai.

A rendezvény elérte kitűzött célját, a szekcióvezetők csakúgy, mint a rendezők s szervezők hasznosnak és sikeresnek ítélték a tanácskozást. Köszönet illeti a hazai szlovák értelmiséget a kimagaslóan aktív részvételért. Az elhangzott előadásokat – csakúgy, mint az előző konferenciák anyagát – az Intézet köteté szerkesztve fogja kiadni.

A magyarországi szlovákság tudományos életének legjelentősebb rendezvénye nemcsak tudományos, hanem közösségmegtartó és közösségformáló, valamint hagyományörző szerepében is jelentősnek bizonyult.

Árgyelán Erzsébet